

Fiche 5

Waarom is morfologisch bewustzijn belangrijk?

Onderwijsniveau: kleuter lager secundair

Componenten van leesvaardigheid:

Voorbereidende leesvaardigheden: geletterdheid mondelinge taalvaardigheid

Technisch lezen : vlot lezen vloeiend lezen

Begrijpend lezen

Algemene leesvaardigheid

Leesmotivatie

Wat vertelt onderzoek?

‘Morfologisch bewustzijn’ is het besef dat je woorden kan vormen door ze te vervoegen (*hij koop-t*) of te verbuigen (*Jan-s boek*), door ze samen te stellen (*bloem-pot*) of af te leiden (*konink-lijk, on-diep*). Door dit bewustzijn ontdekken dat lezers dat de spelling van woorden ook bepaald wordt door hun morfologische structuur, niet alleen door hun klanken.

Inzetten op morfologisch bewustzijn heeft een positief effect op voorbereidende leesvaardigheden zoals woordenschatactivering, en kan een effect hebben op de algemene leesvaardigheid bij leerlingen tot en met het derde jaar secundair onderwijs. Verder kan het leerlingen helpen die leesmoeilijkheden ondervinden of problemen hebben met instructietaal. Als leerkracht is het belangrijk dat je die focus op morfologisch bewustzijn combineert met aandacht voor andere belangrijke componenten van lezen zoals woordenschat en spelling.

Welke praktijktips horen bij dit antwoord?

Besteed aandacht aan de 'bouwstenen' van woorden.

- Geef expliciete instructie over de **woordvorming**.
 - » Benoem bijvoorbeeld het grondwoord (*kneden, eens, stoel*), het voorvoegsel (**ge-kneed, on-eens**) en het achtervoegsel (**kned-ing, kneed-baar, stoel-en**) van moeilijke woorden. Geef eventueel ook de betekenis van de verschillende woorddelen. Zo is onkneedbaar afgeleid door voorvoegsel *on-* ('niet') en achtervoegsel *-baar* ('geschikt voor') toe te voegen aan grondwoord *kneden*.
 - » Wijs leerlingen erop hoe woorden zijn verbogen of vervoegd. Zeg bijvoorbeeld:
 - "Fadoua's boek betekent 'het boek van Fadoua'."
 - Of: "Als je van iets meer dan twee hebt, dan zet je *-en* achter het woord, zoals bij *schoen-schoenen*."
 - Of nog: "Vandaag tel ik acht koekjes. Gisteren telde ik er nog tien. Door de *-de* achter *tel* weet je meteen dat het over iets in het verleden gaat. En stel je je de koekjes voor als grote of kleine koeken? Je merkt het inderdaad aan het woord zelf: dankzij de *-je* verklein je een woord."
- Gebruik dit soort verbogen, vervoegde, samengestelde, afgeleide woorden bewust **in verschillende contexten en lesdomeinen of vakken**.
- Bouw **oefenkansen in om deze inzichten over woordvorming te verwerken**.
 - » Laat hen bijvoorbeeld de grondwoorden van afleidingen met achtervoegsel *-ing* achterhalen. Zo komt *daling* van *dalen*, *vertraging* van *vertragen*.
 - » Laat hen in kleine groepjes beoordelen of bepaalde woorden wel bestaan in het Nederlands. Zo bestaat *gedaald* wel, maar **ge-vertraagd* niet.
 - » Vraag hun hoe je zegt dat een boom, een boek, een tafel ... klein is.
 - » Vraag hun hoe je op een andere manier zegt dat dit de stoel van je klasgenootje is? ("Hier zit Lara, dit is ... *Lara's stoel*."

Wil je meer weten over dit onderwerp, neem dan hier een kijkje:

- [Aandachtspunten voor een leesprogramma voor jongeren met leesmoeilijkheden](#)
- [STARI: Reading Intervention Program & Strategies | SERP \(In het Engels\)](#)
- [WordGen Weekly: Academic Language Development | SERP \(In het Engels\)](#)

Wil je meer weten over het onderliggende onderzoek, kijk dan zeker naar deze studies:

- Goodwin, A. P., & Ahn, S. (2013). A meta-analysis of morphological interventions in English: Effects on literacy outcomes for school-age children. *Scientific Studies of reading*, 17(4), 257-285.
- Silverman, R. D., Johnson, E., Keane, K., & Khanna, S. (2020). Beyond decoding: A meta-analysis of the effects of language comprehension interventions on K-5 students' language and literacy outcomes. *Reading Research Quarterly*, 55, S207-S233.